

Sodankylän kalatalousalue

Kotikunta: Sodankylä

MUISTUTUS

Asiamies/prosessiosoite:

Jukka Korpivuoma

Toiminnanjohtaja

Peltoniementie 85

98310 Kemijärvi

kalatalousalue@gmail.com

p. 040 5427475

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

PL 293

90101 OULU

Viite

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kuulutus 18.6.2020,
Dnro PSAVI/932/2017

Hakija

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Hakemuksen nimi

Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttaminen.

Vesilain 3 luvun 22 §:n mukainen hakemus

Asia

Sodankylän kalatalousalueen muistutus Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) Pohjois-Suomen aluehallintoviranomaiselle jättämästä ja aluehallintoviraston kuuluttamasta hakemuksesta

Kalatalousalue asianosaisena

Kalatalousalue on lakisääteinen yhteistyöelin, joka edistää toimialueensa kalataloutta.

Kalatalousalueen muodostavat sen jäsenet, joita ovat vesialueiden omistajat, kalastusoikeuden

haltijat sekä valtakunnalliset kalastusalan- sekä luonnonsuojelujärjestöt. Kalatalousalue on ympäristönsuojelulain 191 § 1momentin 5 kohdan tarkoittama yleistä etua valvova viranomainen. ELY-keskuksen hakemus koskee kalatalousvelvoitteiden muuttamista Sodankylän kalatalousalueen toimialueella.

MUISTUTUS

Lapin ELY-keskus perustelee Aluehallintovirastolle jättämäänsä hakemusta kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi sillä, että nykyinen kalatalousvelvoite ei vastaa voimalaitosten kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa. Lapin ELY-keskuksen hakemuksen (jäljempänä hakemus) lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22§:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Kalatalousalue katsoo, että hanke on vaikutuksiltaan erittäin laaja ja pitkäaikainen, joka tulee kokonaisuudessaan vaikuttamaan nykyiseen kalastuskulttuuriin, elinkeinoihin ja kalakantojen hyödyntämiseen tavalla, jota emme voi tarkoin tuntea.

Viranomaisen olisi kuulunut ennen hakemuksen jättämistä (2017) kuulla kalastusaluetta ja vesialueiden kalastusoikeuden omistajia ja -haltijoita siitä, vastaavatko viranomaisen katsomat tavoitteet ja perustelu varsinaisten vahingonkärsijöiden ja kalastajien näkemystä. Nyt on viranomainen käynnistänyt hakemuksellaan pitkän ja laajavaikutteisen prosessin, jonka seurannaisvaikutuksia ja lopputulosta ei ole arvioitu ollenkaan.

Hakemuksessa on asetettu tavoitteeksi luoda itsensä ylläpitävä, luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi-Ounasjoen vesistöön, jolla korvataan menetettyä vaelluspoikastuotantoa, palautetaan luontainen lisääntyminen osana kannan hoitoa sekä turvataan perinnöllistä monimuotoisuutta ja kalastusmahdollisuuksia.¹

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan täysin luonnonvaraista vaelluskalakantaa on mahdoton saavuttaa. Sen sijaan osittain luonnonvaraisen vaelluskalakannan luominen useiden tukitoimien, voimakkaiden kalastusrajoitusten ja tehokkaan kalastuksen valvonnan myötä Ounasjoelle voi olla mahdollista.

Hakemuksessa ei ole käsitelty kalastusrajoitusten ja valvonnan järjestämistä. Tämä on puute, koska tavoitteet merilohen ja meritaimenen nousun mahdollistamiseksi edellyttävät kalastuksen uudelleenjärjestelyä koko nousualueella mahdollisesti kalastussäännön muodossa.

Hakemuksessa esitetty kalateiden ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu on aivan liian kireä, koska vaaditulla tavalla toimivan kalatiejärjestelmän toimintavarmuudesta ei ole olemassa tietoa Kemijoen kokoisessa voimakkaasti rakennetussa kahdeksan voimalaitosta patoaltaineen käsittävässä vesistössä.

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan tavoitteen saavuttamiseksi työssä tulee edetä vaiheittain, alavirralla ylöspäin, seuranta- ja tutkimustuloksiin perustuen.

Kun ottaa huomioon hankkeen mittasuhteet; Kemijoen vesistöalueen koon ja voimalaitosten määrän ja

¹ Hakemus s. 41. 4.2.

näistä johtuvien selvittämättömien ongelmien kirjavuuden, voi hakemuksen vaatimuksia pitää liian yksioikoisina ja jopa kohtuuttomina. Ehdottomat vaatimukset voivat kääntyä jopa hakemuksen tavoitteita vastaan.

Hankkeen vaikutusalueen tarkastelussa ei ole Luirojokea käsitelty ollenkaan, vaikka se selvästi kuuluu Ylikemin vapaaseen nousualueeseen Lokan voimalaitospatoon saakka.

Vaelluskalakannan määrällinen tavoite ja sen kestävä saalisuus

Hakemuksessa on arvioitu Torniojoen lohikantamallinnukseen perustuen Ounasjokeen nousevan 9170 naaraslohta, kun vaelluskalojen elämänsyklinen mahdollistava vaellusyhteys on hakemuksen mukaisesti luotu. Lähtökohtana on oletus, että kalatiet toimivat 90-95-prosenttisesti ja että smolteista 50% selviäisi alas viiden voimalaitoksen ja myös patoaltaiden läpi ².

Nousevien lohien määrää on arvioitu myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) työraportissa (20.2.2012) olevaan yhdeksään populaatiomallinnukseen perustuen. Skenaarioiden keskiarvon mukaan on kalastukseen tulevan saaliin määräksi arvioitu 196 kpl/ v. Mikäli ylisiirrettävien emokalojen kalastuskuolevuus on hakemuksen mukaisesti myös 5-10%, lisää se kalastettavaa osuutta noin 160-170 lohella.

Hakemuksen perusteena käytetyn Torniojoen lohikantamallinnuksen ja RKTL:n laatimien populaatiomallinnusten välillä on selkeitä eroja. Nousevien, luonnossa lisääntyneiden lohien määrään vaikuttavia tekijöitä on niin paljon, että on mahdotonta hahmottaa, mikä on totuus todellisesta jokeen nousevasta määrästä.

Hakemuksessa oletetaan vaelluskalojen kalastuskuolevuudeksi 5-10% nousevien lohien kokonaismäärästä *Ounasjoella*. Hakemuksesta ei ilmene mikä vastaava määrä "varataan" kalastukselle Kemijoen pääuomassa, sivujoissa, Ylikemillä ja Raudanjoella. Voidaanko olettaa, että näissä ei vähäisen nousukasmäärän vuoksi saa kalastaa lainkaan?

Erityisen mielenkiintoinen kysymys kalastusoikeuden haltijoiden näkökulmasta on, miten mahdollinen lohenkalastusoikeus määritellään hankkeen vaikutusalueella. Onko niin, että lohenkalastusoikeuden Kemi- ja Ounasjoella omistaa pelkästään valtio ja näin ollen myös lupatulot menisivät valtion kassaan?³ Hakemuksessa ei ole käsitelty tätä perustavaa laatua olevaa kysymystä ollenkaan.

Meritaimen

Hakemuksessa esitetään merellisen taimenen ylisiirtoja ja poikasistutuksia osalle Kemi- ja Ounasjoen sivujoista.

Hakemuksesta ei ilmene, mikä on meritaimenkannan tavoiteltu koko ja sallitaanko myös meritaimenen kalastus 5-10 %:n rajoissa? Miten viranomaisen on ajatellut kalastuksen meritaimenen osalta kestävästi järjestää, kun lisäksi tiedetään, että meritaimenen lisääntymisalueet ovat pääasiassa sivujokia ja puroja

² Hakemus, s. 35, 36

³ KL 9 § Valtion yksityiset kalastukset. Valtion yksityiset kalastukset pysytetään valtiolla siellä, missä ne vanhastaan ovat olleet ja edelleen ovat valtion hallinnassa. Valtion yksityisten kalastusten käyttämisestä päättää Metsähallitus.)

eli samoja vesialueita, joissa esiintyy luontaisesti paikallista joki- ja purotaimenta? Kalatalousalueen näkemyksen mukaan paikallisten ei-vaeltavien jokitaimen- ja purotaimenkantojen kalastus on käytännössä mahdotonta toteuttaa samassa vesistössä niin, ettei se voi kohdistua myös rauhoitettuun meritaimeneen. Näitä taimenmuotoja on käytännössä mahdoton erottaa toisistaan ilman dna-analyysia. Tullaanko silloin meritaimenen suojelun vuoksi rauhoittamaan kaikki taimenmuodot ikään kuin kaiken varalta? Kun paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneet luontaiset ei-vaeltavat joki- ja purotaimenet risteytyvät alueelle siirretyn meritaimenen kanssa, voidaanko puhua enää puhtaasti meritaimenesta tai paikallisesta taimenesta? Tullaanko jälleen siihen, että kaikki taimenet on rauhoitettava ”kaiken varalta”?

Kummassakin tapauksessa jätetään paikallisesti merkittävä osa kalastoa kalastuksen ulkopuolelle ja se ei kalatalousalueen näkemyksen mukaan ole järkevää luonnonvarojen käyttöä ja kannanhoitopolitiikkaa.

Viranomaisen esittää merivaelteisen taimenen velvoitehoitoa toteutettavan kotiutusistutuksien ja ylisiirtoin Kemijoen vesistössä niihin sivujokiin, jonne sen kutu- ja poikastuotantoalueet ovat painottuneet ennen voimalaitosrakentamista välttämällä kuitenkin latvajokia, joissa on jäljellä alkuperäinen paikallinen taimenkanta⁴. Nykytiedon mukaan istutuksia ei tulisi tehdä vesistöön, joissa esiintyy luontaisesti samaa lajia edustavia paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneita alkuperäisiä kantoja. On perusteltua kysyä, miten istutetun meritaimenen leviäminen myös vesistön muihin, paikallisia taimenkantoja sisältäviin osiin estetään?

On tiedostettava, että istukkaat voivat risteytyessään paikallisten kantojen kanssa jopa heikentää jälkeläisten ja lopulta paikallisten kantojen geeniperimää ja sopeutumista paikallisiin olosuhteisiin. On kyseenalaista, tukeeko meritaimenen ikään kuin pakonomainen kotiuttaminen lopulta luonnon monimuotoisuutta eli hakemuksen perimmäistä tavoitetta?

Kalatalousalue vaatii näihin kysymyksiin vastauksen, koska kalatalousalueen tulee tietää järjestäessään kalastusta ja kalavesien hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelmansa kautta, miten eri taimenkantojen kalastus järjestetään niin, että paikallista luontaista taimenkantaa voidaan jatkossakin kestävästi kalastaa ja että kantoja ei tarpeettomasti sekoiteta.

Istutusvelvoitteet

Hakemuksessa esitetään, että kalalajeja voidaan tarvittaessa muuttaa velvoitteen arvon sisällä tai velvoite voidaan toteuttaa jopa muina toimenpiteinä. Esitys on hyvä, koska se antaa mahdollisuuden toimia tilanteiden mukaan oikealla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoitetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistutusten kalalajien (siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjolohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltävät 2,1 miljoonan kappaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

⁴ Hakemus, s. 37

Yhteiskunnallinen merkitys

Hakemusta perustellaan myös hankkeen yhteiskunnallisella merkityksellä.⁵

Velvoitteen muutos toimenpiteineen ja kerrannaisvaikutuksineen koskettaa laajasti koko Kemi- ja Ounasjoen vesistöalueen vesialueen omistajia, kalastusoikeuden haltijoita, kalastajia ja kalastusta. Nykyinen kalastus on muotoutunut useiden kymmenien vuosien aikana tukeutuen varsinkin Kemijoen pääuomassa velvoiteistutuksiin.

Lohen ja meritaimenen ilmaantuminen tuo tarvetta järjestelyihin, jotka väistämättä tulevat vaikuttamaan laajalti paikallisten kalavarojen talteenottoon, pyyntitapoihin ja kalastusjärjestelyihin erilaisten rajoitusten, kieltojen ja säätelytoimien kautta, mutta hakemuksesta ei selviä miten. Myös hankkeen aluetta koskeva taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi puuttuu kokonaan. Selvittämättä on myös edellä tässä muistutuksessa mainittu lohenkalastusoikeuden omistus.

Kalatalousalue vaatii, että hankkeesta tulee tehdä yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella myös sitä, miten ja millä tavalla hanke vaikuttaa nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalastukseen.

Sodankylässä 28.9.2020

MERK. JORMA KAARETKOSKI

Jorma Kaaretkoski

Sodankylän kalatalousalueen hallituksen puheenjohtaja

⁵ Hakemus s. 30